Szakonyi Károly

Amiről még nem meséltem

A forradalom eltiprása után különösen felgyülemlettek bennem a témák, egyre több időt szerettem volna írásra szánni, ezért – noha szükségem volt a Dekorációs Vállalattól kapott fizetésemre – ’57 júliusában felmondtam a cégnél. Szabadidőt biztosító munkahelyet kerestem, s egy hirdetésre a Képzőművészeti Alap képcsarnokainak irodájában – Szép utca 6. – rézkarcügynöknek jelentkeztem. Kaptam egy hatalmas mappát, benne a művekkel, fizetésről nem volt szó, az ügynöknek jutalék járt az eladott képek után. Annyi volt a dolgom, hogy cégeket, magánszemélyeket keressek fel, bemutassam a kollekciót, ajánlatot tegyek részletfizetésre, és kifejtsem, milyen értéket kaphatnak kedvezményes áron. Valóban remek lapok lapultak a mappámban, a kor jeles festői, szinte valamennyien dolgoztak a Képcsarnoknak, volt rendszeres, heti beadás, a vállalat megvásárolta tőlük a munkáikat, festményt, grafikát, kisplasztikát, az ügynökhálózat meg járta a falvakat, és megpróbálta eladni a műveket. Volt köztük sok sikeres, aki például a saját autójával járta a vidéket. Bepakolt egy hétre való *árut,* s haza se jött, míg mindet el nem sózta. A régi falusi házak tisztaszobáiban vagy a lakótelepi lakásokban ma is ott lehetnek a csendéletek, tájképek kezdő piktorok, de jövendőbeli Derkovits- majd még jövendőbelibb Munkácsy- vagy Kossuth-díjas alkotóknak a beadás idejére sietve összecsapott munkái.

Nyár volt, és úgy terveztem, hogy kora délelőtt felkeresek néhány irodát, becsöngetek lakásokba, eladok néhány rézkarcot, aztán beülök egy presszóba, és novellát írok. A becsöngetésekkel nem is volt baj, de a rábeszélésemmel annál több, hamar el tudtak utasítani. Azért a nyarat átvészeltem valahogy, de pénz nem jött a házhoz. Már nős voltam, Csilla lányommal a feleségem otthon volt. Valódi állást kellett keresnem.

A korszakot többek között „Rézkarc eladó” című novellám őrzi. (Pestmegyei Hírlap?)

Valaki ajánlotta az SZTK-t. A Fiumei úti palotát. Hogy ott felvesznek betegellenőrnek.

Az ajánlat azért tetszett, mert az ügynökösködéshez hasonló szabadidővel kecsegtetett, félnapi munkáról volt szó 1050.- forint fizetésért. És a fél nap sem kötötten.

Szeptember vége volt. Már hűvösödtek a reggelek, de napközben kellemes őszi idő járta. Korán reggel bementem a Fiumei úti központba, ahol megkaptam, hogy aznap a város melyik kerületébe menjek, és ott

melyik körzeti rendelőben jelentkezzem. Leginkább peremkerületekről volt szó. Pestlőrinc, Csepel, Soroksár. Volt egy órányi időm kivillamosozni az adott kerületbe. Már nem emlékszem, hogyan is tudtam olyan jól tájékozódni, de mindig megtaláltam a rendelőt. Rutinos készségességgel fogadtak, a nővér előkotorta a betegállományú betegek kartonjait, átadta, általában hat-nyolc cím volt, nekiláttam. Elmagyarázták ugyan az utcákat, de azért meg kellett állítanom járókelőket, hogy eligazodjam.

A háború nyomai ott voltak a kertes házakon, a golyónyomok a hámló vakolatú földszintes épületeken. De a vidékies vidék csendje a belvárosi zajok után üdítő volt, élveztem a koraőszi napfényt, amíg végig bóklásztam a megadott körzetet. Utcáról, udvarról nyíló ajtókon kopogtam be, sokáig motoztak odabent, végre ott állt egy borostás, sovány, mogorva férfi, vagy hálóköntösben, bekötött torkú, rekedt hangú, álmos tekintetű asszony, hogy mit akarok. Bizalmatlanság fogadott, de aztán szótlanul aláírták a kartont, hogy otthon voltak. Mert az volt az ellenőrzés célja, hogy lelepleződjenek a táppénzcsalók. Némely helyen behívtak, teával kínáltak volna, de ahogy megláttam a szoba állapotát, a díványon az összegyűrt, áporodott szagot árasztó dunyhát, a konyhaasztalon meg a mosatlan edényeket, nem fogadtam el. De emlékszem, egy fiatal nőre, vékony hálóingben, meziláb, kócosan nyitott ajtót, s amint beléptem máris bújt vissza az ágyba. Be se takaródzott, ami eleinte feszélyezett, mert meztelen combját nyújtóztatva szinte felkínálkozott. Miközben aláírattam vele a kartont, kérte, üljek az ágya szélére, maradjak kicsit, beszélgessünk. Amióta hazajött a kórházból, senkihez sem tud szólni, csak a körzeti nővér látogatja néha. Néztem a kartonját, harmincéves volt, sérvvel műtötték. Balfelől kissé felhúzta derekán az inget, hogy megmutassa a sebét. – Mit gondol, megmarad a helye? – Orromba csapott a betegágy szaga, de kisértés fogott el a karcsú test meg az álmatag tekintet láttán. – Most majd talán könnyebb munkát kapok a gyárban – mondta –, targoncás voltam, ígérték, hogy betesznek a karbantartók mellé. – És hol a férje? Itt asszonynév van a lapján... – Válunk. Válunk és már elköltözött. – Aztán kis csend után. – Mikor végez a munkájával? Nem jönne vissza? – Látta a meglepetésemet, gyorsan hozzátette. – Csak beszélgetni... – Másra gondolt, azt elárulta a tekintete, de az izzadtságtól gyűrött ágynemű, már régen lehetett mosásban, és a hokedlin lévő lavórban a víz sem látszott frissnek. A törékeny lénye mégis vonzó volt, de elköszöntem.

– Majd szólok a körzeti nővérnek, hogy gyakrabban látogassa. Gyógyuljon, minden rendben lesz... – Semmi sem lesz rendben, gondoltam, itt aztán semmi. De az utcán úgy éreztem, mintha valamit ott felejtettem volna.

Ha befejeztem a körutamat, visszavittem a kartonokat a rendelőbe. Másnapig szabad voltam. Legtöbbször még dél sem volt. Bevillamosoztam a városba, beültem egy presszóba – akkor még nem volt törzshelyem – kértem egy szimplát. Papír mindig volt a táskámban. Írtam, és szabadnak éreztem magam. Nem gondolkodtam azon, hogy bárkinek megfeleljek.

Otthon volt egy szörnyszülött Remingtonom. Akkora volt, mint egy tank. Félkörívben helyezkedtek el a betűk, kopottak voltak, hiába piszkálgattam tűvel, tömör pacnik maradtak a magánhangzók. De keservesen legépeltem, amit írtam, mert kézírásos szöveget nem küldhettem sehová.

A munkakönyvem bejegyzése szerint 1958 júliusában hagytam ott az SZTK-t. Lógtam két és fél hetet, és böngésztem az újságokat, hol hirdetnek munkásfelvételt. A Fehérvári úton a Hajtóműgyár anyagmozgatókat keresett. Fizikai munka, az majd jót tesz. Azt mondták, a TMK-ban fogok dolgozni, vagyis a termelést megelőző karbantartásnál. Az órabér öt forint harminc fillér. Nem volt rossz, dolgoztam három nyolcvanért is. Akkor még sokat ért a forint. Egyébként sem voltunk elkényeztetettek. Valami kis pénz mindig akadt.

Hogy miért éppen novemberig maradtam ott, nem tudom. Addigra már küldtem néhány helyre novellát. A Népszabadságba, az Élet és Irodalomba, Pécsre, a Jelenkorba....

De ezt már meséltem.

December 8-án, vasárnap, ültem a rádió mellett, hallgattam a híreket. Lapszemle volt. És akkor hallom: A kulturális rovatban Szakonyi Károly Kuzmics fusizik című novellája... Így, egyszerűen. Mintha ez olyan természetes lett volna.

Két év szabadúszás következett 5o, 100, 200 vagy néha kicsivel több honoráriumokkal lapoktól, rádiótól. Egytálételek a Lucullus pultjánál, potya ebédjegy valamelyik menzán, a Markóban a bírósági menzán jó volt a koszt, mert a Gundel főszakácsa főzött, állítólagos gazdasági bűntett miatt ott csücsült, nyáron zöldpaprika meg negyed kiló kenyér is elég volt, meg persze fél kiló szilva a gyümölcsöstől. Aztán hatvanegyben szóltak a minisztériumból, hogy menjek be Orbán Verához az oktatási osztályra. Kedves, fiatal hölgy volt, barátságosan fogadott, ő küldött egyetemre sommás ösztöndíjjal.

Barna tanár úr gimnáziumi angolóráin szerzett gyér tudásommal, de merészen angol-magyar szakra jelentkeztem. Vajda Miklós felvételiztetett, szemüveges, kedves úr, ismerte néhány megjelent novellámat, elnézte dadogásomat. Meg kellett elégednem a népművelés-magyar párosítással. A professzor úrral tíz év múlva találkoztam újra, az Adáshiba című darabom az ő fordításában került Amerikába.

Ösztöndíjjal kerültem ’63-ban a Nemzeti Színházban a dramaturgiára, Benedek András lett a mentorom és decemberben megvolt az első bemutatóm, az *Életem, Zsóka.* Ami ezután jött, azt a történetet már sokszor elmeséltem.